

Uluslararası Disiplinlerarası
Mükemmellik Arayışı Dergisi
(UDMAD)

Aralık 2021, Cilt 1, Sayı 1

International Journal of the
Pursuit of Excellence in
Interdisciplinary (IJPEI)

December 2021, Volume 1, Issue 1

Özel Yetenekli Olarak Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre Empatik Becerileri¹

Ceren Nilgün ÇETİN², İbrahim ÇETİN³, Ethem ÇETİN⁴

Öz

Araştırmada, özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış ortaokul öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin; cinsiyet, evde evcil hayvan olması, bilgisayar oyunu oynanan haftalık süre ve ev dışında oyun oynama süreleri değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemi, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Ankara/Etimesgut ilçesinde rastgele (random) olarak seçilmiş ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmaya, özel yetenekli tanısı alan 63, özel yetenekli tanısı almayan 132, toplam 195 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Bilgi Formu ve Çocuklar İçin Empati Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Özel yetenekli olarak tanılanmış kız öğrencilerin empati ortalaması, özel yetenekli olarak tanılanmış erkek öğrencilerin empati ortalamasından daha yüksektir. Özel yetenekli olarak tanılanmamış kız öğrencilerin empati ortalaması, özel yetenekli olarak tanılanmamış erkek öğrencilerin empati ortalamasından daha yüksektir. Özel yetenekli olarak tanılanmış öğrencilerde, “dışarıda sık sık oynarım” ve “bazen oynarım” grupları arasında anlamlı fark görülmüştür. Empati ve diğer değişkenler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel (üstün) yetenek, empatik beceri, evcil hayvan, bilgisayar oyunu, dışarıda oynama

Empathic Skills of Students Diagnosed as Gifted and Undiagnosed According to Some Variables¹

Abstract

In the study, the empathic skill levels of middle school students who were diagnosed as gifted and undiagnosed; It was aimed to examine the variables of gender, having a pet at home, weekly time playing computer games and playing games outside the home. The sample of the research consists of randomly selected secondary school students in Ankara/Etimesgut in the 2020-2021 academic year. A total of 195 students, 63 of whom were diagnosed as gifted and 132 who were not diagnosed as gifted, participated in the study. Information Form and Empathy Scale for Children were used as data collection tools. As a result of the research, no significant difference was observed between the empathic skill levels of the students who were diagnosed as gifted and those who were not. The empathy average of female students diagnosed as gifted is higher than the average of empathy of male students diagnosed as gifted. The empathy average of female students who were not identified as gifted was higher than the average of empathy of male students who were not identified as gifted. There was a significant difference between the groups "I often play outside" and "I play sometimes" in students who were diagnosed as gifted.

Keywords: Special (superior) talent, empathic skill, pet, computer game, outdoor playing.

Makale Geçmişi

Geliş: 06. 12. 2021

Kabul: 21. 12. 2021

Yayın: 30. 12. 2021

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Önerilen Atf

Çetin, C.N., Çetin, İ. & Çetin, E. (2021). Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin bazı değişkenlere göre empatik becerileri. *Uluslararası Disiplinlerarası Mükemmellik Arayışı Dergisi (UDMAD)*, 1 (1), 30-39.

¹Çalışma, TÜBİTAK Araştırma Projeleri Yarışmasından üretilmiştir. 1. International Congress on Excellence in Education 'da bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu Yazar, Etimesgut BİLSEM, cncfmuto@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-3665-743X>

³ Şehit Ömer Halisdemir AİHL, cetinibrahimtr@gmail.com

⁴ Şehit Ömer Halisdemir AİHL, ethemcetintr@gmail.com

Giriş

Empati, bireylerin, karşısındaki kişinin yerine kendisini koyması, onu anlaması ve anladığını ona iletmesidir. Empati teriminin kökeni, *emfühlung* (Almanca) ve *empathia* (eski Yunanca) terimlerine dayanmaktadır (Dökmen, 2003). Temeli, felsefe ve estetiğe dayanmaktadır. Alman estetikçilerinin kullanmış olduğu *emfühlung* kelimesi, 19. yüzyılda İngilizce diline empati olarak çevrilmiştir. *Emfühlung*, "güzel obje içerisine kişinin yansması" şeklinde tanımlanmıştır (Wispe, 1990). Psikolojik bir terim olarak ilk kez Lipps tarafından kullanıldığı görülmüştür. Lipps'e göre *emfühlung*, insanın kendisini, karşısındaki nesneye mesela bir sanat eserine yansıtması, onun içinde kendisini hissetmesi ve özümsemesi sürecidir (Akt: Wispe, 1990). Günümüzde ise empati ve psikoloji alanında akla ilk gelen isimlerin başında Carl Rogers gelmektedir. Rogers'a göre (1983) empati, kişinin kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir.

Empatinin üç temel ve önemli süreci vardır. Öncelikle empati kurabilmek için karşısındaki bireyin bakış açısını anlayabilmek ve olaylara onun bakış açısıyla bakabilmek gerekmektedir. Empati kurmanın ikinci süreci, karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini anlamaktır. Empatiyi tamamlayan üçüncü ve son süreç ise ilk iki süreci karşımızdaki kişiye iletme sürecidir. Bunu karşımızdakine hem beden diliyle jest ve mimiklerimizi kullanarak hem de sözel olarak ifade edebiliriz (Dökmen, 2003). Empatik becerisi gelişmiş kişiler, karşısındaki kişileri dinlediği ve anladığı zaman, her ikisi için de anlamlı bir iletişim olacaktır. Empatik becerisi gelişmiş olmak, iletişim halinde olunan kişilerle iyi ilişkiler geliştirebilme temellerini atmak demektir. Empatik becerilerin gelişmiş olmasının, psikolojik açıdan da oldukça fazla iyileştirici etkisi vardır (Cüceloğlu, 2000). Empatik beceri, insanların birbirini doğru anlamaları, birbirlerine doğru yaklaşmaları ve iletişimlerini daha sağlıklı bir hale getirmeleri özelliğine de sahiptir (Halıcıoğlu, 2004). Empati Süreci, Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1

Empati Süreci

1. DİNLEMEK
2. ANLAMAK (HİSSETMEK)
3. ANLADIĞINI İLETMEK (YANSITMAK)

Şekil 1'de görüldüğü gibi Empati; dinlemek, anlamak ve anladığını iletme sürecinden oluşmaktadır. İnsanın yaşamı boyunca empatik becerinin gelişim sürecine bakıldığında, empatinin bebeklik döneminden beri var olduğu gözlenmiştir. Doğal olmayan ağlamalara bebeklerin tepki vermediği ancak bir başka bebeğin gerçekten ağlaması durumuna tepki verdiği gözlemlenmiştir (Ersoy ve Köşger, 2016). 0-1 yaş dönemindeki bebeklerin, bir başkasını acı içinde gözlemlemesi sonucunda bu acıyı kendisi de yaşıyormuş gibi algılaması, kendilerini başkalarından ayırt edemedikleri dönemde olduklarından dolaydır. İki yaş dönemine gelindiğinde ise nesne devamlılığının gelişmesi ile kendileri ve diğerleri arasındaki acıyı ayırt edebildikleri görüşü öne çıkmaktadır (Salı, 2012). 6-9 yaşlarındaki dönem, olayların başkalarının açısından da anlaşılabilir olduğu bir dönemdir. 10-12 yaş arasındaki dönemde çocuklar, tanımadığı kişilere de empatik anlayış gösterir duruma gelebilmektedirler (Ersoy ve Köşger, 2016).

Empatik beceriler, iletişim sürecinin kalitesini belirleyen önemli becerilerdendir. İletişim kurulan kişinin duygu ve düşüncelerinin anlaşılmasına yardımcı olan empatik beceriler, iletişim becerilerinin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Çetin, 2018). Empati becerisinden yoksun kişilerin iletişim kazaları yaşamaları, birbirlerini yanlış anlayarak ve olumsuz durumlar yaşamaları söz konusu olabilir. Bu durumlar yetişkinlerin yanı sıra çocuklar için de geçerli bir durumdur. Empatik becerileri düşük olan çocukların ebeveynlerini, kardeşlerini, öğretmenlerini, arkadaşlarını ve çevresini anlamada güçlüklerle karşılaşması olasıdır; bu durum da bireyin çevresi tarafından dışlanmasına sebep olabilir (Yılmaz, 2003). Empatik beceriler, herkes gibi özel yetenekli bireylerde de önemlidir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nde, üstün yetenek terimi yerine özel yetenek terimi kullanılmaktadır. Yönergeye göre, "Özel yetenekli birey: Yaşlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey" (MEB, 2016) olarak tanımlanmaktadır.

Tüm çocuklar, zaman zaman sosyal, duygusal gelişimlerinde ve iletişim becerilerinde sorun yaşayabilirler. Üstün (özel) yetenekli çocukların, yaşlarına göre başkalarının duygu ve ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı (Oğurlu ve Yaman, 2010) oldukları görülmekle beraber bazen de yaşlılarıyla uyumlu olmayan gelişim süreçleri, kişiler arası ilişkiler, duygusal gelişim, benlik saygısı gibi alanlarda akranlarından daha fazla sorun yaşadıkları görülmüştür (İşitmez, 2020). Üstün (özel) yetenekli öğrencilerin zihinsel üstünlüğü onları öğrenme ve algılama konusunda güçlü hale getirirken; ihtiyaçları ve beklentilerinin farklı olması, onları sosyal, duygusal ve psikolojik anlamda güçsüz hale getirebilmektedir (Girgin ve Şahin, 2019). Bazı üstün (özel) yetenekli çocukların insanları çok hızlı bir şekilde algılayıp değerlendirebildikleri, bu özelliklerinin olumlu yönde geliştirilmediği durumlarda ise bunu bencillik veya yıkıcı amaçlar için kullanabilecekleri de belirtilir (Tannenbaum, 2000; Akt. Oğurlu ve Yaman, 2010). Empatik becerilerin gelişmiş olması, özel yetenek tanısı alan veya almayan tüm öğrencilerin iletişim becerilerine, sosyal ilişkilerine, çevre ve dünya ile ilişkilerine olumlu etki edecektir. Empatik becerilerin etkin bir şekilde kullanılması, kişinin hem kendisine hem de çevresine yapıcı, olumlu ve faydalı bir etkiye sahip olacaktır. Empatik beceriler, yaşı büyük ya da küçük fark etmez, herkes için oldukça önemlidir. Araştırmada, empatik beceri ve özel yetenek ilişkisinin yanı sıra özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca şu alt amaçlara göre incelenmiştir; cinsiyet, evde evcil hayvan olması, bilgisayar oyunu oynanan haftalık süre ve ev dışında oyun oynama süreleri.

Yöntem

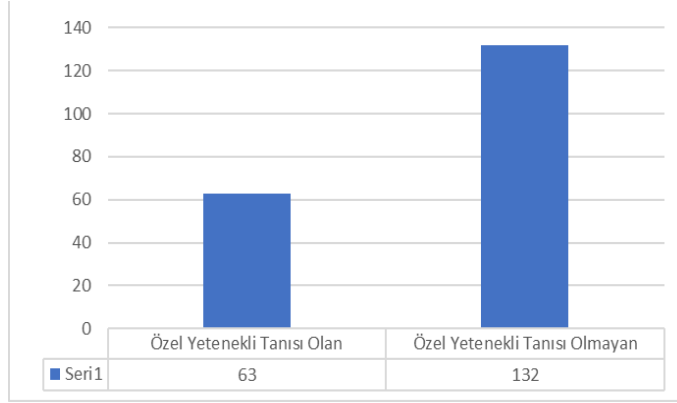
Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir. Araştırma betimsel tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modelinde, araştırmadaki konu ve katılımcılar, içinde bulunduğu koşullarda olduğu gibi tasvir edilmeye çalışılır (Karasar, 2015).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni; 2020-2021 eğitim öğretim yılında Ankara ili Etimesgut ilçesinde ortaokula devam etmekte olan toplam 15910 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada hedef evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Ankara/Etimesgut ilçesinde rastgele (random) olarak seçilmiş olan, ortaokula devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Uygulama sonucunda araştırmaya, özel yetenekli tanısı almış olan 63 öğrenci ve özel yetenekli tanısı almamış olan 132 öğrenci dahil edilmiştir. Rastgele olarak seçilen toplam 195 öğrenci, gönüllü olarak araştırmaya katkı sağlamıştır. Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin dağılımına ilişkin bilgiler Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2

Araştırmaya Katılan Toplam Öğrenci Sayısı

Şekil 2'ye göre araştırmaya, özel yetenekli tanısı alan 63 öğrenci ve özel yetenekli tanısı almayan 132 öğrenci (n=195) katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Pandemi sürecinde verilerin toplanabilmesi için bilgi formu ve ölçek, çevrim içi form haline getirilmiştir. Gerekli izinlerin ardından veriler, gönüllü katılımcılardan elde edilmiştir. Öğrenci velilerinin aracılığı ve gözetimi ile öğrencilere ulaşılmıştır. Veri toplama araçları olarak, "*Bilgi Formu ve Çocuklar İçin Empati Ölçeği*" kullanılmıştır.

Çocuklar İçin Empati Ölçeği

Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Yılmaz (2003) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek öncelikle, Mehrabian ve Epstein'in 1972'de geliştirdikleri *Yetişkinler İçin Empati Ölçeğinden* yola çıkılarak, 1982'de Bryant tarafından çocuklara uygun şekilde uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve Türkiye'deki ilk kez kullanılması Yılmaz (2003) tarafından olmuştur. Çocuklar İçin Empati Ölçeği, kâğıt kalem ile yapılan kendini anlatma (self-report) ölçeğidir. Ölçek, tek boyutludur ve 20 maddeden oluşmaktadır. Uygulayıcılardan, her bir madde için kendisine uygun olanı "doğru (D) veya yanlış (Y)" olarak işaretlemesi istenmektedir. Doğru (D) seçeneği işaretlenen her bir maddeye 1 puan verilmekte ve ölçekten, en yüksek 20 puan en düşük ise 0 puan alınmaktadır. Bu puanlamaya göre yüksek puanlar yüksek empatik beceriyi göstermektedir. Bryant (1982) tarafından çocuklar için uyarlanan ölçeğin iç tutarlılığı birinci sınıf öğrencilerinde .54, dördüncü sınıf öğrencilerinde .68, yedinci sınıf öğrencilerinde ise .79 bulunmuştur. Ölçek için iki hafta aralıkla yapılmış olan test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının, birinci sınıftaki öğrenciler için (n=53) $r = .54$, dördüncü sınıftaki öğrenciler için (n=108) $r = .81$, yedinci sınıftaki öğrenciler için ise (n=80) $r = .83$ olduğu görülmüştür. Buna göre ölçeğin güvenilirliğinin yeterli olduğu ortaya çıkmıştır. Geçerlilik çalışmalarında birinci sınıf öğrencilerinin ölçekten aldıkları empatik beceri puanlarıyla, Feschbach ve Roe'nin 1968'de geliştirdiği empati ölçeğinden alınan empatik beceri puanlarının karşılaştırılması yapılmış ve sonuca göre .05 düzeyinde bir anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur (Feschbach ve Roe, 1968). Yılmaz'ın (2003) Türkçeye çevirdiği ve uyarladığı ölçek, dördüncü sınıfa devam eden 237 öğrenciye uygulanmıştır. Veriler, istatistik programından destek alınarak analiz edilmiştir. Ölçekte yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla faktör analizi uygulanmış; .245 ve üzeri faktör yüküne sahip olan maddeler seçilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları sonrasında Cronbach Alpha Katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Yılmaz, 2003).

Verilerin Analizi

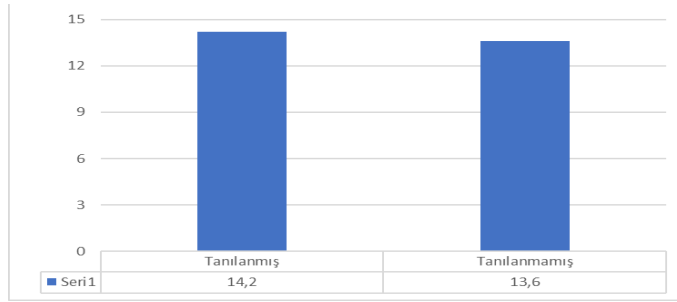
Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerinin empatik beceri düzeylerine ilişkin verilerin, normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için incelenen betimsel istatistikler sonucunda, ortalama (14.15), ortanca (15) ve tepedeğer (15) değerlerinin birbirine yakın olduğu bulunmuştur. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin, -1 ve 1 aralığında olmaları nedeniyle de dağılımın normalliğinin kabul edilebilir olduğu gözlemlenmiştir (Can, 2017). Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin empatik beceri düzeyleri; cinsiyet, evde evcil hayvan olması, bilgisayar oyunu oynanan haftalık süre ve ev dışında oyun oynama süreleri değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilmiş olan veriler, SPSS istatistik programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Empatik beceri düzeylerinin karşılaştırıldığı araştırmada, ilişkisiz örneklem için t testi ile tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlarla ilgili ortaya çıkan analizler raporlaştırılmış ve tablolştırılmıştır.

Bulgular

Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin empatik beceri düzeyleri; cinsiyet, evde evcil hayvan olması, bilgisayar oyunu oynanan haftalık süre ve ev dışında oyun oynama süreleri değişkenlerine göre incelenmiş ve elde edilmiş olan istatistiksel verilere aşağıda yer verilmiştir. Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin empatik beceri düzeylerine ilişkin bilgiler Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3.

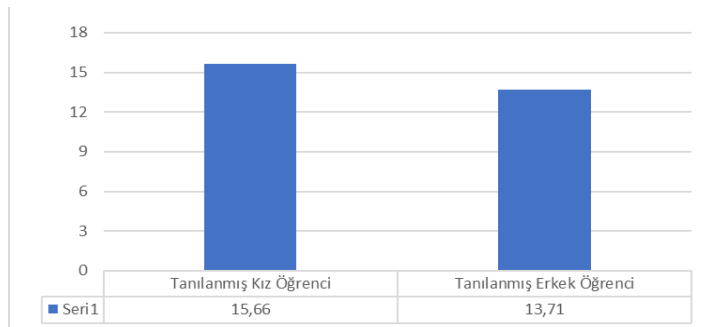
Özel Yetenekli Olarak Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeyleri

Şekil 3'e göre, özel yetenekli olarak tanılanmış (14.2 ortalama puan) ve tanılanmamış (13.6 ortalama puan) öğrencilerin empatik beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir [$p > .05$]. Özel yetenekli olarak tanılanmış kız ve erkek öğrencilerin empatik beceri düzeylerine ilişkin bilgiler Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4.

Özel Yetenekli Olarak Tanılanmış Kız Öğrenciler ve Erkek Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeyleri

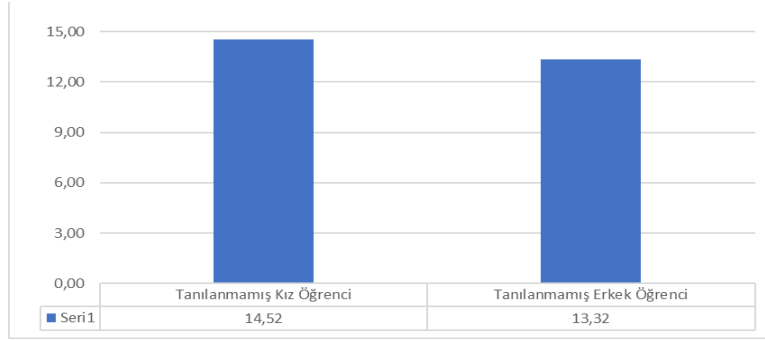

Şekil 4'e göre, özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin cinsiyetlerinin empatik beceri düzeylerinde; özel yetenekli olarak tanılanmış kız öğrencilerin test puanları ortalaması

ile özel yetenekli olarak tanılanmış erkek öğrencilerin test puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark görülmüştür [$p < .05$]. Bu durumda özel yetenekli olarak tanılanmış öğrencilerin cinsiyetlerinin empatik beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu söylenebilir. Özel yetenekli olarak tanılanmış kız öğrencilerin test puanları ortalaması (15.66), ile özel yetenekli olarak tanılanmış erkek öğrencilerin test puanları ortalamasından (13.71) daha yüksektir. Özel yetenekli olarak tanılanmamış kız ve erkek öğrencilerin empatik beceri düzeylerine ilişkin bilgiler Şekil 5’te verilmiştir.

Şekil 5.

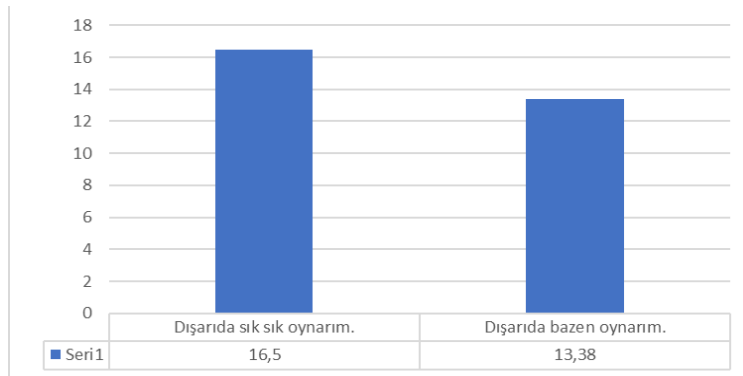
Özel Yetenekli Olarak Tanılanmamış Kız Öğrenciler ve Erkek Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeyleri

Şekil 5’e göre, özel yetenekli olarak tanılanmamış kız öğrencilerin test puanları ortalaması ile özel yetenekli olarak tanılanmamış erkek öğrencilerin test puanları ortalaması arasında da anlamlı bir fark görülmüştür [$p < .05$]. Bu durumda özel yetenekli olarak tanılanmamış öğrencilerin cinsiyetlerinin empatik beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu söylenebilir. Özel yetenekli olarak tanılanmamış kız öğrencilerin test puanları ortalaması (14.52 puan), özel yetenekli olarak tanılanmamış erkek öğrencilerin test puanları ortalamasından (13.32 puan) daha yüksektir. Özel yetenekli olarak tanılanmış öğrencilerin dışarıda oyun oynama durumlarına göre empatik beceri düzeylerine ilişkin bilgiler Şekil 6’da verilmiştir.

Şekil 6.

Özel Yetenekli Olarak Tanılanmamış Öğrencilerin Dışarıda Oyun Oynama Durumlarına Göre Empatik Beceri Düzeyleri

Şekil 6’ya göre, özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin, pandemi süreci dışında normal zamanlarda ev dışında oyun oynama sürelerine göre dağılımına bakıldığında; özel yetenekli olarak tanılanmış öğrenciler arasında hiç oynamam, bazen oynarım, sık sık oynarım, her zaman oynarım diyen öğrencilerin empatik beceri düzeyleri ortalamalarının ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir. [$p < .05$]. Anlamlı farkın “sık sık oynarım (16.50)” ve “bazen oynarım (13.58)” grupları arasında olduğu gözlemlenmiştir. Özel yetenekli olarak tanılanmamış ortaokul öğrencileri arasında hiç oynamam, bazen oynarım, sık sık oynarım, her zaman oynarım diyen öğrencilerin empatik beceri düzeyleri ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir [$p > .05$].

Özel Yetenekli Olarak Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Evde Evcil Hayvan Olması Durumlarına Göre ve Empatik Beceri Düzeyleri

Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin evlerinde evcil hayvan olup olmaması durumlarının empatik beceri düzeylerine etkisine bakıldığında; özel yetenekli olarak tanılanmış ve evlerinde evcil hayvanı olan öğrencilerin test puanları ortalaması ile özel yetenekli olarak tanılanmamış ve evlerinde evcil hayvanı olmayan öğrencilerin test puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark görülmemiştir [$p > .05$]. Bu durumda özel yetenekli olarak tanılanmış öğrencilerin evlerinde evcil hayvan olması durumlarının empati düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilir. Özel yetenekli olarak tanılanmamış ve evlerinde evcil hayvanı olan öğrencilerin test puanları ortalaması ile özel yetenekli olarak tanılanmamış ve evlerinde evcil hayvanı olmayan öğrencilerin test puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark görülmemiştir [$p > .05$]. Bu durumda özel yetenekli olarak tanılanmamış öğrencilerinin evlerinde evcil hayvan olması durumlarının empatik beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Özel Yetenekli Olarak Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Bilgisayar Oyunu Oynanan Haftalık Süre Durumlarına Göre Empatik Beceri Düzeyleri

Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin, bilgisayar oyunu oynadıkları haftalık süreler göre; özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerin, hiç bilgisayar oyunu oynamayan, haftalık 30 dak-2 saat arası oynayan, haftalık 2-4 saat arası oynayan, haftalık 4-6 saat arası oynayan, haftalık 6-8 saat arası oynayan, haftalık 8 saat ve üzeri oynayan öğrencilerin empatik beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir [$p > .05$].

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış ortaokul öğrencilerinin empati düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu durumda ortaokul öğrencilerinin özel yetenekli olarak tanılanıp tanılanmamalarının empati düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bazı çalışmalarda üstün (özel) yetenekli öğrencilerin sosyal uyum sağlamalarının kolay olduğu; duygularını anlama, yönetme ve düzenlemede başarılı oldukları, empatik düşünme becerilerini etkin kullandıkları, olumlu psikolojik duruma sahip oldukları görülmektedir (Yüksel, 2006; Aydın ve Konyalıoğlu, 2011). Bazı çalışmalarda ise üstün (özel) yetenekli öğrencilerin sosyal, duyuşsal ve psikolojik anlamda daha zayıf düzeyde olduğu görülmüştür (Coleman ve Cross 2014; Czeschlik ve Rost 1994; Garner 1991; Kwan 1992; May 1990 ve Renzulli 1981'den Akt. Girgin ve Şahin, 2019). Üstün (özel) yetenekli bireylerin akranlarından farklılaşarak, daha etkin ve farklı olmasının temelinde, sahip oldukları karakteristik özelliklerden uyum sağlama ve empati kurma becerileri yer almaktadır (Aydın ve Konyalıoğlu, 2011; Çitil ve Ataman, 2018).

Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış ortaokul öğrencilerinin cinsiyetlerinin, empati düzeylerine etkisine göre; Özel yetenekli olarak tanılanmış kız öğrencilerin empati test puanları ortalaması, özel yetenekli olarak tanılanmış erkek öğrencilerin empati test puanları ortalamasından daha yüksektir. Özel yetenekli olarak tanılanmamış kız öğrencilerin empati test puanları ortalaması, özel yetenekli olarak tanılanmış erkek öğrencilerin empati test puanları ortalamasından daha yüksektir. Cinsiyete yönelik araştırmalarda kızların empatik beceri düzeyinin, erkeklerin empatik beceri düzeyinden daha yüksek olduğu çalışmaların yanı sıra (Karakaya, 2001; Çetin, 2008), kızlar ve erkekler arasında anlamlı fark olmayan çalışmalar olduğu da görülmüştür. (Dilekmen, 2005; Dereboy ve ark., 2005; Mete, 2005). Bu durum, kızlar ve erkeklerin doğuştan getirdiği özelliklerin yanısıra farklı yetiştirilme tarzları, anne baba tutumları, roller ve beklentilerle ilgili olabilir.

Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış ortaokul öğrencilerinin evlerinde evcil hayvan olması durumlarının, empatik beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Evcil hayvanlarla iletişim halinde olan çocuklar başkalarıyla, başka canlılarla nasıl etkileşim kurabileceğini,

nasıl sosyalleşebileceğini denemiş olma fırsatı yakalar (Ateş, 2005). Evcil hayvanlarla iletişim halinde olmak, muhtemelen kişilerin empatik becerilerini artırmaktadır (Dökmen, 2013). Hayvanlarla iletişim ve etkileşim halinde olan çocuklar, olaylara karşısındakinin gözünden bakabilme, onun hissettiklerini hissedebilme ve gördüklerini görebilme becerilerini arttırmaktadırlar (Çalışkan, Aydın ve Aslenderen, 2014). Empatik becerinin gelişmesiyle birlikte çocukların çevresel duyarlılıklarının artması, karşısındaki kişilerin ilgi ve ihtiyaçlarını anlayan çocukların da hayvanlara karşılıksız sevgi vermesine ve onları anlamaya çalışmasına da yardımcı olacaktır (Ateş, 2005). Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış ortaokul öğrencileri arasında hiç bilgisayar oyunu oynamayan, haftalık 30 dak-2 saat arası oynayan, haftalık 2-4 saat arası oynayan, haftalık 4-6 saat arası oynayan, haftalık 6-8 saat arası oynayan, haftalık 8 saat ve üzeri oynayan öğrencilerin empati düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Başka bir çalışmada da bilgisayar oyunları ile empati arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir (Çankaya, 2014).

Özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış ortaokul öğrencilerinin empati düzeylerinin, pandemi süreci dışında normal zamanlarda ev dışında oyun oynama sürelerinin dağılımına göre; özel yetenekli olarak tanılanmış ortaokul öğrencileri arasında hiç oynamam, bazen oynarım, sık sık oynarım, her zaman oynarım diyen öğrencilerin empati düzeyleri ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir. Anlamlı farkın “sık sık oynarım” ve “bazen oynarım” grupları arasında olduğu gözlemlenmiştir. Özel yetenekli olarak tanılanmamış ortaokul öğrencileri arasında hiç oynamam, bazen oynarım, sık sık oynarım, her zaman oynarım diyen öğrencilerin empati düzeyleri ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bir başka çalışmada öğrencilerin açık havada oynadıkları oyunlar ve evde oynadıkları oyunlar ile empati düzeyi arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Çankaya ve Ergin, 2015). Oyunun, sosyal açıdan birçok farklı rolün pratiğinin yapılmasına fırsat vermesi, oyun esnasında ilgili rollerin duygusuna girilmesi ve farklı bakış açılarını görmek açısından oldukça geliştirici olduğu söylenebilir. Farklı bakış açıları ve farklı rollerin pratiğini yapabilmek, empatik becerinin gelişmesi için doğal bir ortam oluşturmaktadır.

Empatik becerilerin geliştirilmesi ile ilgili öğrencilere, velilere ve öğretmenlere, bilgilendirme çalışmaları, sunumlar ve drama çalışmaları yapılabilir. Öğrencilerin empatik becerilerini geliştirmeye yönelik olarak duygulara hitap eden, rol oynama, yerinde olsaydım etkinlikleri, biyografi içeren ödevler ve projelere daha sık yer verilmesi faydalı olabilir. Öğrencilerin empatik becerilerini canlı kılmak için seminer ve atölye çalışmaları yapılması, destekleyici filmler ve belgeseller izlenmesi, destekleyici kitaplar okunması, farklı kültürleri tanımak üzerine projeler yapılması, drama vb. etkinliklere yer verilmesi empatik becerilerin geliştirilmesine olanak sağlayabilir. Empatik becerilerin özel yetenekli olarak tanılanmış ve tanılanmamış öğrencilerde geliştirilmesine yönelik yeni, özgün içerikler ve pratik uygulamalar üretilmesi ile ilgili daha çok araştırma yapılması faydalı olabilir. Kızlar ve erkeklerin doğuştan getirdiği özelliklerin yansısı, biyolojik, sosyal ve duygusal gelişimleri, aile ve çevre tutumları da dikkate alınarak empatik becerilerini destekleyici ve geliştirici yeni araştırmalar yapılması faydalı olabilir. Empatik beceri ve özel yetenek konusunda, farklı değişkenlerle nitel ve karma araştırmalar yapılabilir.

Kısıtlılıklar / Sınırlılıklar

Araştırma, Ankara ili Etimesgut ilçesi, 2020-2021 yılında ortaokula devam eden 10-11 yaş grubu öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma, empatik beceri düzeylerinin, özel yetenekli olarak tanılanma ve tanılanmama, cinsiyet, evcil hayvanı olma, bilgisayar oyunu oynanan süre ve dışarıda oyun oynama süreleri değişkenleri ile sınırlıdır.

Kaynakça

- Ateş, N. (2005). Hayvan besleyen ve beslemeyen çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Ankara Üniversitesi.
- Bryant, B. K. (1982). An index of empathy for children and adolescents. *Child Development*, 53(2), 413-425. <http://dx.doi.org/10.2307/1128984>
- Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Pegem Akademi.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İyi düşün doğru karar ver*. Remzi Kitabevi.
- Çankaya, G. (2014). Çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. İstanbul Üniversitesi.
- Çankaya, G. & Ergin, H. (2015). Çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1 (2), 283-297. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88865>
- Çalışkan, N., Aydın, M., & Aslander, M. (2014). Empati ve hayvanlarla iletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 29-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aeusbed/issue/1445/17430>
- Çetin, C. N. (2018). Dördüncü sınıf öğrencilerinin özsayıgı düzeylerinin ana baba tutumları ve empati düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 21-47. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/613240>
- Çetin, C. N. (2008). İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve özsayıgı ile ilişkisi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Gazi Üniversitesi.
- Çitil, M. & Ataman, A. (2018). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansımaları ve ortaya çıkabilecek sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1). <http://www.gefad.gazi.edu.tr/tr/download/article-file/462740>
- Dereboy, Ç., Harlak, H., Gürel, S., Gemalmaz, A. & Eskin, M. (2005). Tıp eğitiminde eşduyumu öğretmek. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(2), 185-231. <http://www.gefad.gazi.edu.tr/tr/download/article-file/462740>
- Dilekmen, M. H. (2005). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Atatürk Üniversitesi.
- Dökmen, Ü. (2003). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2013). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. Remzi Kitabevi.
- Ersoy, E.G. & Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi/Osmangazi Journal of Medicine*, 38 (2), 9-17 DOI: <http://dx.doi.org/10.20515/otd.33993>
- Feshbach, N. D. & Roe, K. (1968). Empathy in six-and seven-year-olds. *Child Development*, 39 (1), 133-145. <https://www.jstor.org/stable/1127365>
- Girgin, D. ve Şahin, Ç. (2019). Üstün yetenekli öğrencilerin “ben .....olsaydım” etkinliğine yönelik görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(Özel Sayı), 177-195. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gebd/issue/49407/583916>
- Halıcıoğlu, İ.U. (2004). Annelerin empatik beceri düzeyi ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Gazi Üniversitesi.
- İşitmez, O. (2020). Üstün yetenekli çocuklarda duygusal zeka, empati ve problem çözme becerisi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Yakın Doğu Üniversitesi.
- Karakaya, D. A. (2001). Akdeniz Üniversitesindeki hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. İstanbul Üniversitesi.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel.
- Met, B. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin empatik becerileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2016). *Bilim ve sanat merkezi yönergesi*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf Erişim Tarihi: 07 Ocak 2021.
- Oğurlu, Ö. ve Yaman, Y. (2010). Üstün zekalı/yetenekli çocuklar ve iletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(28), 213-223. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/114626>
- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. (F. Akkoyun, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 16 (1), 103-124. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auebfd/issue/48533/616198>
- Salı, G. (2012). Erken çocukluk dönemde empatinin gelişimi ve ailenin rolü. *International Journal Of Early Childhood Education Research*, 1 (1), 63-92. <http://ijecer.net/pfi-depo/v1n1/sali.pdf>
- Wispe, L. (1990). History of the concept of empathy. N. Eisenberg and J. Strayer (Ed.). In *empathy and its development*. (17). Cambridge University Press.
- Yılmaz, A. Y. (2003). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi [*Yayımlanmamış doktora tezi*]. Ankara Üniversitesi.
- Yüksel, M. (2006). Duygusal zeka ve performans ilişkisi: birçok firmada uygulama [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Atatürk Üniversitesi.